

відповідальність в умовах глокальної геноцидної агресії колективного путінізму. Тому публічна точність стає не питанням стилю, а елементом стратегічної ясності.

Література:

1. Мелоні заявила про «період хаосу» через іранську кризу та війну РФ проти України». *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4097608-meloni-zaavila-pro-period-haosu-cerez-iransku-krizu-ta-vijnu-rf-proti-ukraini.html>

2. Контррозвідка ФРН попереджає про можливе втручання Росії у регіональні вибори в Німеччині – ЦПД. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4097749-kontrozvidka-frn-poperedzae-pro-mozlive-vtruccanna-rosii-u-regionalni-vibori-v-nimeccini-cpd.html>

3. Загарбники викрадають об'єкти археологічної спадщини під Маріуполем – ЦВО. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/4097750-zagarbniki-vikradaut-obekti-arheologicnoi-spadsini-pid-mariupolem-cvo.html>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-618-1-6>

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Манелюк Ю. М.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних технологій,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

У сучасних умовах явище гібридної війни розглядається не просто як різновид збройного конфлікту, а як багатовимірне геополітичне протистояння, що ведеться політичними, економічними, військовими та інформаційно-психологічними засобами. Сучасна агресія Російської Федерації проти України яскраво демонструє, що гібридна війна не виникає на порожньому місці – вона має глибокі історичні передумови, які агресор системно використовує для легітимації своїх загарбницьких дій, підриву державності та руйнування ідентичності країни-мішені.

За цих умов історична пам'ять перетворюється зі сфери наукового пізнання на стратегічний ресурс національної безпеки.

Історичні передумови гібридного протистояння. Багатовікова політика придушення української ідентичності. Початок гібридної війни між Україною та Росією фактично відбувся значно раніше подій 2014 року. Майже весь період співіснування цих держав супроводжувався конфліктами у військовому, духовно-культурному та мовному аспектах [3, с. 22]. Основним завданням російської імперської політики на всіх етапах було знищення національної свідомості та недопущення незалежного розвитку України. Це реалізовувалося через цілеспрямовану русифікацію, невизнання української мови (наприклад, сумнозвісний Земський указ та Валуєвський циркуляр) [3, с. 22] і конструювання міфу про "старшого брата". Змінювалися політичні режими та способи тиску, проте імперська мета Москви залишалася незмінною – поглинання України.

Привласнення спадщини Київської Русі як основа імперської легітимації. Однією з ключових передумов російської агресії є потреба Кремля контролювати історичну спадщину Київської Русі. Відповідно до концепцій російської історіографії, Київська Русь безпідставно трактується як "коліска російської державності". Російська держава усвідомлює: якщо Україна остаточно інтегрується в європейський простір, Росія втратить свою легітимацію та "тисячолітню історію", пов'язану з християнізацією та Києвом, і залишиться з історією Московії [1, с. 142]. Використання міфів про "спільну коліску" та "триєдиний народ" слугувало і продовжує слугувати ідеологічним виправданням експансії та запереченням права українців на власну національну суб'єктність [4, с. 144].

Регіональні розбіжності та наслідки радянської політики. Фундамент для розгортання гібридного конфлікту був закладений також хаотичним та маніпулятивним перекроюванням кордонів у радянський період. Певна частина населення південно-східних регіонів та Криму тривалий час перебувала під посиленням впливом російської культури та пропаганди. Показовим є Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року: незважаючи на загальнонаціональну підтримку незалежності, у Криму 46% громадян не підтримали акт незалежності, в Луганській області – 13%, у Донецькій – 12% [3, с. 24]. Ця електоральна опозиційність та розбіжність поглядів згодом була цілеспрямовано використана керівництвом РФ як плацдарм для підготовчого етапу гібридної агресії [3, с. 24].

Механізми та технології сучасної гібридної війни. Неоголошені війни та маріонеткові утворення (історичні паралелі). Гібридні методи, які Росія застосовує сьогодні, мають вражаючі історичні

аналоги. Типовим іміджево-інформаційним засобом Москви є офіційне заперечення своєї участі у бойових діях. Це спостерігалось:

– У 1658–1659 роках, коли вторгнення московських військ не супроводжувалося офіційним оголошенням війни [1, с. 150].

– У 1917–1921 роках під час агресії проти УНР, яка подавалася як "внутрішній громадянський конфлікт" [1, с. 151].

– У 2014 році, коли В. Путін цинічно маніпулював мандатом Ради Федерації на введення військ нібито для "нормалізації ситуації" [1, с. 150]. Так само створення сучасних квазідержавних утворень ("ДНР" і "ЛНР") є прямим повторенням тактики 1658–1659 років (використання маріонеткового "наказного гетьмана" І. Безпалого проти законного гетьмана І. Виговського) та проголошення фейкових радянських "республік" у 1917 році [1, с. 151].

Інформаційно-психологічні операції та "війни смислів". У сучасній гібридній війні інформаційна складова діє не як допоміжний фактор, а як основа "війни смислів" [1, с. 149]. Механізми впливу передбачають генерацію симулякрів (вигаданих образів) – наприклад, пропагандистських кліше про "фашистів у Києві", "розп'ятих хлопчиків" тощо [1, с. 149]. Головна мета таких інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) – підміна об'єктивних уявлень суспільства про конфлікт на вигідні для агресора "інформаційні фантоми" та легітимація агресії.

Конструювання наративів "братніх народів" і "руського міра". Російська пропаганда активно експлуатує ідеологеми про "один народ", "спільну історію" та "єдину канонічну церкву". Ці парадигми нагадують гасла нацистської Німеччини кінця 1930-х років («один народ, один рейх, один фюрер») і використовуються як облудна технологія для штучних референдумів та анексій [2, с. 55]. У підручниках та офіційних промовах керівництва РФ нав'язується міф, що українська державність є штучною конструкцією. Події української історії фальсифікуються: УНР називають "проявом сепаратизму", Голодомор 1932–1933 років заперечується як геноцид, а бійців УПА та сучасних українських захисників таврують як "бандитів" і "нацистів" [1, с. 148–149].

Трансформація національної історичної пам'яті як ресурс опору. Роль історії та істориків у забезпеченні гуманітарної безпеки. В умовах відкритого вторгнення історична пам'ять виявилася стратегічним ресурсом, що безпосередньо впливає на стійкість держави та мобілізацію суспільства. Війна стала каталізатором переосмислення минулого, прискорила процеси деколонізації та декомунізації національної пам'яті. Українська історична спільнота вийшла на передову "історичного фронту". Багато істориків стали захисниками країни

і вступили до лав Збройних Сил України [2, с. 59], а ті, хто залишився в тилу, здійснюють публічну й медійну боротьбу з кремлівськими фейками. Вони доводять, що нинішнє збройне вторгнення є продовженням багатовікової політики російського колоніалізму [2, с. 61].

Цифровізація та медіатизація історії (Digital history). Сучасна війна є високотехнологічною, що вимагає відповідних інструментів захисту культурної спадщини та пам'яті. Цифрові медіа здатні миттєво створювати та поширювати смисли, перетворюючись на простір боротьби. Водночас набирає обертів цифрова історія (Digital history) та публічна історія (Public History): історики активно створюють блоги, телеграм-канали, YouTube-проекти (наприклад, "Історична правда", "Історії без міфів"), щоб зробити якісну й правдиву наукову інформацію доступною для найширшої аудиторії [2, с. 65].

Шляхи подолання викликів гібридної війни. Деконструкція російської історичної міфології. Основним напрямом державної історичної політики України має стати системна деконструкція нав'язаного міфу про "спільноруську" єдність та інкорпорація українського бачення історії в європейський простір [1, с. 141]. Українські вчені доводять, що українці сформувалися як окремий етнос ще упродовж I тис. н. е. [4, с. 146], а концепція "триєдиного народу" та "спільної історії" є виключно російським ідеологічним концептом, спрямованим на виправдання імперського панування. З наукової точки зору, Московщина не є правонаступницею Київської Русі; вона фактично привласнила собі назву та культурну візантійсько-київську церковну спадщину [4, с. 140].

Формування критичного мислення та інклюзивної політики пам'яті. Для ефективної протидії зовнішньому інформаційному впливу необхідний розвиток історичної освіти та медіаграмотності. Здатність – громадян критично аналізувати джерела та відрізнити реальні факти від маніпулятивних конструктів підсилює суспільний імунітет. Також політика пам'яті має базуватися на плюралізмі, діалозі та етичному осмисленні як героїчного, так і травматичного досвіду, щоб уникати фрагментації та поляризації всередині держави.

Висновки. Отже, гібридна війна Росії проти України має глибокі історичні корені, що тягнуться крізь століття збройного, культурного та ідеологічного протистояння. Привласнення спадщини Київської Русі, заперечення української національної ідентичності та створення міфів про "братні народи" слугують фундаментом сучасної агресії. Росія продовжує традицію ведення неоголошених війн, використовуючи маріонеткові квазідержави, ІПСО та масовану дезінформацію як зброю.

Водночас війна стала каталізатором консолідації української нації та переосмислення історичної пам'яті. Історична правда сьогодні

є елементом національної та гуманітарної безпеки. Захист інформаційного та культурного простору через активну діяльність фахових істориків, цифровізацію спадщини та розвиток критичного мислення суспільства дозволяє перетворити історичну пам'ять із вразливої мішені ворога на надійний фундамент стійкості, перемоги та подальшого розвитку незалежної Української Держави.

Література:

1. Дорошко М. Росія проти України: історичний фронт. *Wschód Europy / East of Europe*. 2022. Vol. 8, № 2. С. 141–153.
2. Калакура Я. Українські історики в інформаційному просторі на тлі війни: методологія комунікації. *Український інформаційний простір*. 2024. Число 13. С. 51–72.
3. Комарчук О. О. Історичний аналіз передумов гібридної війни в Україні. *Наукові праці. Політологія*. 2016. Вип. 272, т. 284. С. 21–25.
4. Краснодемська І. Спростування російських фальсифікацій щодо походження українців, спадщини Київської Русі та «спільної історії»: до історіографії проблеми. *Українознавство*. 2025. № 3 (96). С. 130–151.
5. Фролов С. В., Вознюк О. М., Каюн В. О. Трансформація національної історичної пам'яті в умовах гібридної війни. *Вісник гуманітарних наук*. 2026. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18900413>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-618-1-7>

РЕЛІГІЙНА БЕЗПЕКА ТА НЕТРАДИЦІЙНІ РЕЛІГІЙНІ РУХИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Нечипоренко К. О.

аспірант кафедри релігієзнавства

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

У системі національної безпеки сучасної України релігійний сегмент посідає стратегічне місце, оскільки він безпосередньо корелює з рівнем суспільної консолідації та духовної стійкості нації. В умовах повномасштабної збройної агресії РФ та активізації гібридних методів впливу, феномен релігійної безпеки трансформується з теоретичної категорії у практичну площину захисту державного суверенітету. Особливу увагу в цьому контексті привертають нетрадиційні релігійні